

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Дубінін Володимир Сергійович

**«ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА
З ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЛЯ В СІМ'Ї»**

спеціальність «Соціальна робота»

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Соціальна робота»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук, доцент,
Бондаренко Г.В.

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 НАСИЛЛЯ В СІМ'Ї: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ	7
1.1 Насилля в сім'ї як соціальна проблема.....	7
1.2 Види насилля.....	13
1.3 Причини та стадії насилля.....	21
1.4 Наслідки насилля.....	26
Висновки до першого розділу	28
РОЗДІЛ 2 ПРИТУЛКИ ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЛЯ	29
2.1 Захист від домашнього насилля.....	29
2.2 Принципи роботи притулків.....	31
2.3 Оцінка потреб громадян, які проживають у притулках.....	35
Висновки до другого розділу.....	42
РОЗДІЛ 3 СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ НАСИЛЛЯ В СІМ'Ї: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ	43
3.1 Профілактика насилля в сім'ї	43
3.2 Дослідно-експериментальна робота щодо превенції домашнього насилля.....	49
3.3 Рекомендації батькам щодо налагодження стосунків з дитиною.....	60
Висновки до третього розділу.....	62
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	72

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Насилля в сім'ї – це загальна проблема, а також одна з найбільш розповсюджених у світі форм порушення прав людини. Домашнє насилля вважається серйозною проблемою в кожній країні, де вивчається це питання.

Найпоширеніші випадки насильства, коли чоловік вчиняє наругу над дружиною: б'є, погрожує, залякує, привселюдно принижує. Та найбільше в цих історіях страждають діти, оскільки, проєктують всю ситуацію на своє життя, що в подальшому може провокувати нервові зриви, нестійкий психологічний стан та постійні депресії.

Більшість людей і не підозрює, що насилля має безліч облич. Воно не тільки носить фізичний характер, але й може бути моральним, психологічним, економічним та сексуальним.

Існує поширений міф, що насилля в родині – проблема тільки неблагополучних родин, і майже завжди сімейне насилля пов'язане з пияцтвом і бідністю. Однак, за деякими дослідженнями, це не зовсім так. Насилля властиве всім соціальним групам і не залежить від економічного становища родини загалом.

Питання домашнього насилля вивчали зарубіжні науковці (Д. Доджл, А. Робертс, М. Росс та ін.) та українські науковці (В. Бондаровська, О. Відзюк, Н. Лавриненко, Є. Луценко, О. Савчук та ін.)

Проте, тільки віднедавна теми насилля в сім'ї стали предметом публічного обговорення. Щоб перемогти реальне зло, треба відкрито обговорити проблему та шукати шляхи вирішення.

З огляду на це було обрано тему кваліфікаційної роботи: **«Особливості роботи соціального працівника з профілактика насилля в сім'ї».**

Метою дослідження є аналіз особливостей роботи соціального працівника з профілактика насилля в сім'ї.

Відповідно до мети були визначені такі завдання дослідження:

1. Дати визначення поняттю «насилля в сім'ї».
2. Назвати ознаки насилля в сім'ї.
3. Охарактеризувати форми насилля в сім'ї.
4. Визначити причини насилля в сім'ї.
5. Окреслити вектори соціальної профілактики домашнього насилля.
6. Експериментально перевірити ефективність первинної профілактики щодо попередження насилля в сім'ї.

Об'єкт дослідження – соціальна робота з сім'ями.

Предмет дослідження – особливості роботи соціального працівника з профілактика насилля в сім'ї.

На різних етапах дослідження використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів**:

- *теоретичні*: аналіз психологічних, соціологічних, педагогічних джерел, індукція, дедукція для визначення теоретичних основ дослідження;
- *емпіричні*: пряме та непряме спостереження, опитування, анкетування, аналіз, синтез з метою накопичення фактів та їх перехресної перевірки;
- *методи математичної статистики* з метою опрацювання даних експерименту.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

- дано визначення поняттю насилля в сім'ї;
- названо ознаки насилля в сім'ї;
- охарактеризовано форми насилля в сім'ї;
- визначено причини насилля в сім'ї;
- окреслено вектори соціальної профілактики домашнього насилля.

Практичну значущість дослідження становлять висновки, сформульовані в кваліфікаційній роботі, які можуть бути використані у:

- науково-дослідницькій діяльності – при подальшій розробці теоретичних питань що стосуються соціальної роботи з сім'ями;

– навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Сучасні технології соціальної роботи», «Соціальна робота з різними групами клієнтів», «Основи соціально-правового захисту»;

– практичній діяльності – при роботі соціальних працівників, психологів, педагогів соціальних, юристів в напрямку профілактики насилля в сім'ї.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі Навчально-виховного комплексу «Голованівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів ім. Т. Г. Шевченка – гімназія» Голованівської районної ради Кіровоградської області.

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї, положення та результати дослідження висвітлювалися у доповідях на науково-практичних конференціях та семінарах: Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 11 жовтня 2019 р.), Всеукраїнський науково-методичний семінар «Актуальні проблеми фахівців соціальної сфери» (м. Умань, 24 квітня 2020 р.).

Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації: основні положення магістерської роботи викладено в тезах: «Насильство в сім'ї, як соціально-педагогічна проблема», «Насильство в сім'ї».

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків, таблиць. Загальний обсяг роботи – 78 сторінок, основного тексту – 65 сторінок, список використаних джерел становить 62 найменування. Робота містить 2 додатки, 5 таблиць.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі наведено науково-теоретичне узагальнення та підхід до вирішення важливого й актуального завдання, що визначає особливості роботи соціального працівника з профілактика насилля в сім'ї.

Досягнута мета, виконані завдання дають підстави для загальних висновків:

1. Дано визначення поняттю насилля в сім'ї. *Це – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і завдають йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.*

2. Названо ознаки насилля в сім'ї:

- суб'єктами насильства в сім'ї можуть бути тільки члени сім'ї;
- діяння кривдника має бути протиправним (тобто порушувати вимоги чинного законодавства);
- діяння призвело або могло призвести до порушення прав і свобод члена сім'ї;
- вина кривдника має проявлятися у формі умислу.

3. Охарактеризовано форми насилля в сім'ї.

Фізичне насилля в сім'ї – умисне заподіяння одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, заподіяння шкоди його честі та гідності.

Сексуальне насилля в сім'ї – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру стосовно неповнолітнього члена сім'ї.

Психологічне насилля в сім'ї – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз,

переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю.

Економічне насилля у сім'ї – це умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

4. Визначено причини насилля в сім'ї.

Зовнішні причини – це ті причини, які залежать не стільки від рішень або вчинків конкретної людини, скільки від супутніх явищ

Внутрішні причини – це ті причини, які залежать від конкретної людини, її життєвого досвіду, сімейного досвіду, психічного здоров'я (нецензурна лексика, неповажне ставлення до дівчини / жінці виключно як до сексуального об'єкту), нерозуміння потреб партнера в увазі, турботі, підтримці і взаєморозумінні.

5. Окреслено вектори соціальної профілактики домашнього насилля.

Це:

– чітко визначити мету, зміст, форми і методи соціальної роботи з сім'єю, дітьми, молоддю, спрямовану на попередження домашнього насилля та надання допомоги в кризовій ситуації;

– дає можливість створити систему індивідуальної та диференційованої роботи як з неблагополучною сім'єю в цілому, так і з членами сім'ї, потерпілими від домашнього насилля;

– допомогти визначитися в складній життєвій ситуації;

– допомогти дітям і молоді сформувати такий рівень життєвих навичок і умінь, який дозволяє їм нести відповідальність за своє життя і навчити користуватися своїми правами в суспільстві.

6. Експериментально перевірено ефективність первинної профілактики щодо попередження насилля в сім'ї. Її мета – формування активного, адаптивного, високо функціонального життєвого стилю, який

забезпечує реалізацію прав, задоволення потреб та інтересів і формування психологічної установки на гармонійні сімейні стосунки.

Проведене дослідження не претендує на повне висвітлення зазначеної проблеми. Подальшого вивчення потребують такі питання, як міжнародний досвід соціальної роботи щодо попередження насилля в сім'ї, підходи до сутності насилля в сім'ї, можливість впровадження превентивних заходів щодо попередження насилля в сім'ї до національної правової системи України на сучасному етапі та ін.